

Sygn. akt III AUa 287/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 20 marca 2013 r.

Sąd Apelacyjny - III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Gdańsku

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Maciej Piankowski
Sędziowie:	SSA Jerzy Andrzejewski SSO del. Alicja Podlewska (spr.)
Protokolant:	Aleksandra Portaszkiewicz

po rozpoznaniu w dniu 20 marca 2013 r. w Gdańsku

sprawy H. G.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S.

o prawo do emerytury

na skutek apelacji H. G.

od wyroku Sądu Okręgowego w Słupsku V Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

z dnia 8 grudnia 2011 r., sygn. akt V U 916/11

oddala apelację.

Sygn. akt III AUa 287/12

UZASADNIENIE

Ubezpieczona H. G. odwołała się od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S. z dnia 29.09.2011 r., mocą której wstrzymano jej od dnia 01.10.2011r. wypłatę emerytury, ponieważ kontynuuje zatrudnienie.

W uzasadnieniu odwołania ubezpieczona powołała się, że nabyła prawo do emerytury bez obowiązku rozwiązywania umowy o pracę.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S. wniósł o oddalenie odwołania oraz zasądzenie od ubezpieczonej na rzecz organu rentowego kosztów procesu według norm przepisanych.

Sąd Okręgowy w Słupsku V Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 8.12.2011 r., sygn.. akt VU 916/11, oddalił odwołanie oraz zasądził od ubezpieczonej na rzecz pozwanego kwotę 60 zł tytułem kosztów procesu. Swoje rozstrzygnięcie Sąd Okręgowy oparł na następujących ustaleniach i rozważaniach:

Decyzją z dnia 28.03.2007 r. Zakład (...) Oddział w S. przyznał ubezpieczonej prawo do emerytury od 01.03.2007 r., tj. od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek o emeryturę. Decyzją z dnia 4.02.2009r., wobec zmiany przepisów podjęto wypłatę emerytury od 1.01.2009r.

Zaskarżoną decyzją Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S., z dnia 29.09.2011 r. od 01.10.2011 r. wstrzymano ubezpieczonej wypłatę emerytury, ponieważ kontynuuje ona zatrudnienie u pracodawcy na rzecz, którego praca była wykonywana bezpośrednio przed nabyciem prawa do emerytury tj. w Gminnym Zespole (...) w C.. W uzasadnieniu decyzji organ rentowy wskazał, że w celu podjęcia wypłaty emerytury ubezpieczona winna przedłożyć w oddziale ZUS świadectwo pracy lub zaświadczenie potwierdzające fakt rozwiązania stosunku pracy z każdym pracodawcą, na rzecz którego praca ta była wykonywana bezpośrednio przed dniem nabycia prawa do emerytury.

Ubezpieczona w dacie wydania decyzji i do chwili obecnej nie rozwiązała stosunku pracy z pracodawcą - Zespołem Szkół w P..

Sąd Okręgowy zważył, iż zgodnie z art. 103a. ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2009 roku, Nr 153, poz. 1227 ze zm.), prawo do emerytury ulega zawieszeniu bez względu na wysokość przychodu uzyskiwanego przez emeryta z tytułu zatrudnienia kontynuowanego bez uprzedniego rozwiązania stosunku pracy z pracodawcą, na rzecz którego wykonywał je bezpośrednio przed dniem nabycia prawa do emerytury, ustalonym w decyzji organu rentowego. Istota wprowadzonych z dniem 01.01.2010 r. zmian w systemie emerytalnym, wynika z przepisu art. 103a ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, dodanego przepisem art. 6 ustawy z dnia 16.12.2010 roku o zmianie ustawy o finansach publicznych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 257, poz. 1726).

Regulacja ta oznacza, że prawo do emerytury ulega zawieszeniu, bez względu na wysokość przychodu uzyskiwanego przez emeryta z tytułu zatrudnienia kontynuowanego, bez uprzedniego rozwiązania stosunku pracy z pracodawcą, na rzecz którego wykonywał je bezpośrednio przed dniem nabycia prawa do emerytury, ustalonym w decyzji organu rentowego.

W odniesieniu do osób, które pozostając w zatrudnieniu, nabyły prawo do emerytury w 2011 roku, organ rentowy w ogóle nie podejmuje wypłaty świadczenia, jeżeli nie nastąpiło rozwiązanie stosunku pracy. Po rozwiązaniu umowy o pracę, osoby te mogą zatrudnić się ponownie u tego samego lub innego pracodawcy i wówczas emerytura będzie im wypłaca.

Osoby, którym prawo do emerytury przyznano przed dniem 01.01.2011 r. i które nadal pracują na podstawie tej samej umowy o pracę, u tego samego pracodawcy, u którego pracowały bezpośrednio przed dniem nabycia prawa do emerytury, miały wypłacane świadczenie emerytalne do końca września 2011 roku. Wobec tych emerytów nowy przepis art. 103 a ustawy o emeryturach i rentach z FUS jest stosowany dopiero od 01.10.2011 r.

W ocenie Sądu I instancji, rację ma organ rentowy, że powyżej wskazany okres uznać należy za wystarczający na dostosowanie się tej grupy emerytów do nowej sytuacji. Przepis ten nie będzie miał zastosowania w przypadku, gdy emeryt rozwiąże stosunek pracy, który nawiązał przed nabyciem prawa do emerytury, a następnie nawiąże go ponownie z tym samym lub innym pracodawcą. Długość przerwy między rozwiązaniem a ponownym nawiązaniem stosunku pracy nie ma żadnego znaczenia.

Sąd Okręgowy zaznaczył, że rozwiązania te nie są niczym nowym. Identycznie brzmiący przepis art. 103 ust. 2a ustawy o emeryturach i rentach z FUS funkcjonował bowiem w okresie od dnia 01.07.2000 r. do dnia 07.01.2009 r. i ubezpieczona również z tego tytułu nie otrzymywała świadczenia w okresie od daty przyznania tj. od 1.02.2004 r. do 31.12.2008 r.

Z dniem 08.01.2009 roku został on uchylony przepisami ustawy z dnia 21.11.2008 r. o emeryturach kapitałowych (Dz. U. Nr 228, poz. 1507). Jego zniesienie było konsekwencją realizacji przygotowanego przez resort pracy i polityki społecznej programu „Solidarność pokoleń- działania dla zwiększenia aktywności zawodowej osób po 50 roku życia”.

Program ten jest pakietem działań rządowych zmierzających do poprawy stopnia zatrudnienia osób powyżej 50 roku życia w Polsce (uchylenie art. 103 ust. 2a ustawy emerytalnej miało służyć zwiększeniu aktywności zawodowej osób po 50 roku życia).

Po uchyleniu ww. przepisu do resortu pracy i polityki społecznej zaczęły wpływać jednak opinie, w których podkreślano, że wobec kryzysu gospodarczego i pojawiających się trudności na rynku pracy rozwiązanie takie jest zbyt daleko idące. Krytyczne uwagi wobec rozwiązania pozwalającego traktować emeryturę jako dodatek do pensji, przysługujący po osiągnięciu przez pracownika wieku emerytalnego, a nie jako świadczenie pieniężne mające służyć jako zabezpieczenie bytu na starość dla osób, które ze względu na wiek nie posiadają już zdolności do pracy zarobkowej, zgłosił rzecznik praw obywatelskich. Przywrócenie zatem poprzedniego stanu prawnego w tym zakresie, poprzez wprowadzenie z dniem 01.01.2011 r. do ustawy o emeryturach i rentach z FUS przepisu art. 103a, ustawodawca ocenił, jako w pełni uzasadnione.

Odnosnie zarzutu ubezpieczonej co do niekonstytucyjnego charakteru przepisu art. 103a ustawy emerytalnej z powodu naruszenia zasady demokratycznego państwa prawnego Sąd Okręgowy podkreślił, że Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 07.02.2009 r., sygn. akt SK 45/04, orzekł, że regulujący poprzednio tę kwestię, identycznie brzmiący przepis art. 103 ust. 2a ustawy o emeryturach i rentach z FUS był zgodny z Konstytucją RP. W uzasadnieniu tego wyroku Trybunał stwierdził bowiem, że zawieszenie wypłaty emerytury stanowi niewątpliwie instrument oddziaływania na zachowanie jednostki i zmusza do dokonania wyboru między pracą zawodową u dotychczasowego pracodawcy a pobieraniem emerytury, nie stanowi jednak formy ingerencji w wolność wykonywania zawodu i wyboru pracodawcy. Jednostka zachowuje możliwość kontynuowania pracy u dotychczasowego pracodawcy. Przedmiotem ingerencji jest wyłącznie prawo do emerytury pobieranej łącznie z wynagrodzeniem za pracę u dotychczasowego pracodawcy. Ingerencja ustawodawcy nie polega na zniesieniu nabytego prawa do emerytury ani na zmniejszeniu jego zakresu, ale na wprowadzeniu dodatkowych warunków jego realizacji. W tym kontekście możliwość pobierania świadczeń emerytalnych, bez przerwania działalności zawodowej u dotychczasowego pracodawcy, stanowi przywilej, który wykracza poza powszechnie przyjmowane pojęcie ubezpieczenia społecznego.

Ubezpieczona musi liczyć się z tym, że ustawodawca, prowadząc określoną politykę społeczną, może ograniczyć zakres tego przywileju, kierując się interesem publicznym.

Na gruncie dotychczasowych przepisów osoby objęte ustawą o emeryturach i rentach z FUS mogły racjonalnie zakładać, że w razie zaprzestania działalności zawodowej, w związku z osiągnięciem wieku emerytalnego, skorzystają ze swego prawa i ułożą swoje plany życiowe, uwzględniając dochody uzyskiwane z tytułu świadczeń emerytalnych. Omawiany przepis nie narusza tych usprawiedliwionych oczekiwań jednostki związanych z realizacją konstytucyjnego prawa do emerytury.

Sąd Okręgowy wskazał, iż nie było sporu co do tego, że ubezpieczona H. G. od dnia 04.09.1978 r. do chwili obecnej zatrudniona jest w Gminnym Zespole (...) w P. i nie rozwiązała istniejącego stosunku pracy. Wydana przez organ rentowy decyzja o zawieszeniu prawa do emerytury do czasu rozwiązania stosunku pracy jest zatem zgodna z obowiązującymi przepisami. Prawo nabyte w postaci prawa do emerytury istnieje zatem w dalszym ciągu, natomiast zawieszeniu uległa jedynie wypłata świadczenia.

W tym stanie rzeczy Sąd I instancji, na mocy art. 477¹⁴ § 1 k.p.c. orzekł jak w punkcie I sentencji.

O kosztach procesu orzeczono na podstawie art. 98 § 1 i 3, art. 99 i 108 § 1 k.p.c., zasądzając od ubezpieczonej jako przegrywającej sprawę koszty poniesione przez pozwanego tytułem zastępstwa procesowego. Sąd Okręgowy zasądził kwotę 60 zł stanowiącą minimalne wynagrodzenie pełnomocnika procesowego będącego radcą prawnym należną w sprawach o świadczenie z ubezpieczeń społecznych, tj. w oparciu o § 11 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28.09.2002 roku w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu, o czym orzeczono w punkcie II sentencji wyroku. Sąd Okręgowy uznał, że brak podstaw do nieobciążania ubezpieczonej kosztami procesu, pozostaje ona w stosunku

pracy, osiąga z tego tytułu wynagrodzenie i nie zachodzi szczególnie uzasadniony wypadek, o którym mowa w art. 102 k.p.c.

Apelację od wyroku wywiodła wnioskodawczyni, zarzucając rażące naruszenie przepisów dotyczących emerytury i wnosząc uchylenie wyroku oraz przywrócenie prawa do wypłaty emerytury.

W uzasadnieniu apelacji wnioskodawczyni wskazała, że pozostaje w stosunku zatrudnienia od 25.08.1970 r. Zdaniem skarżącej, przepis nakazujący jej rozwiązanie stosunku pracy narusza zasadę trwałości stosunku pracy, a nadto Gminny Zespół (...) w C. nie zatrudnia emerytów. Nie jest w stanie się przekwalifikować, a sama emerytura to dla niej za mało.

Pismem z dnia 22.01.2013 r. pozwany poinformował, że decyzją z dnia 17.01.2013 r. wznowiono ubezpieczonej wypłatę emerytury od 22.11.2012 r.

Pismem z dnia 24.01.2013 r. pozwany poinformował, że decyzją z dnia 23.01.2013 r. wznowiono ubezpieczonej wypłatę emerytury od 01.12.2012 r., jednocześnie uchylając decyzję z dnia 17.01.2013 r.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja ubezpieczonej nie zasługiwała na uwzględnienie.

W sprawie poza sporem jest, że ubezpieczona H. G. od dnia 01.03.2007 r. nabyła prawo do emerytury. Jednocześnie jednak wypłata emerytury podlegała zawieszeniu, gdyż ubezpieczona kontynuowała zatrudnienie. Wobec zmiany przepisów, od dnia 01.01.2009 r. podjęto wypłatę emerytury wnioskodawczyni. Zaskarżoną w niniejszym postępowaniu decyzją z dnia 29.09.2011 r. pozwany wstrzymał ubezpieczonej wypłatę emerytury ze względu na kontynuowanie zatrudnienia.

Na wstępie podkreślenia wymaga, iż nabycie prawa do emerytury powinno być oceniane przez pryzmat reguł prawnych jakie obowiązywały w tej dacie. Inna interpretacja, czy też przyjmowanie do stosowania przepisów późniejszych ograniczających prawo do emerytury osobie, która już to prawo nabyła może oznaczać naruszenie konstytucyjnej zasady praw nabytych. Ustalić zatem należy, jakie zasady nabywania prawa do emerytury i zawieszania wypłaty tego świadczenia obowiązywały w dniu 01.03.2007 r.

Według stanu prawnego obowiązującego w dniu 01.03.2007 r. przepis art. 103 ust. 2a ustawy z dnia 17.12.1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych stanowił, że prawo do emerytury ulegało zawieszeniu bez względu na wysokość przychodu uzyskiwanego przez emeryta z tytułu zatrudnienia kontynuowanego bez uprzedniego rozwiązania stosunku pracy z pracodawcą, na rzecz którego wykonywał je bezpośrednio przed dniem nabycia prawa do emerytury, ustalonym w decyzji organu rentowego.

Przepis powyższy był przedmiotem oceny Trybunału Konstytucyjnego, który w wyroku z dnia 07.02.2006 r., SK 45/04, stwierdził, że art. 103 ust. 2a ustawy o emeryturach i rentach z FUS jest zgodny z art. 2, art. 31 ust. 3, art. 32 i art. 67 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz nie jest niezgodny z art. 30, art. 65 ust. 1, art. 70 ust. 5 i art. 73 Konstytucji. Trybunał wyjaśnił, że w wyniku nowej regulacji zainteresowane osoby, które nabywają prawo do emerytury, zobowiązane zostały do dokonania wyboru między rozwiązaniem stosunku pracy w celu pobierania emerytury albo kontynuowaniem zatrudnienia u dotychczasowego pracodawcy. Jej konsekwencją jest odsunięcie w czasie możliwości efektywnego korzystania z emerytury do chwili rozwiązania przez ubezpieczonego stosunku pracy z podmiotem, będącym jego pracodawcą bezpośrednio przed dniem nabycia tego prawa. Ustawodawca nie zakazuje ponownego zatrudnienia danej osoby przez tego samego pracodawcę. Osoby, które rozwiązały stosunek pracy, mogą ponownie nawiązać ten stosunek, również z dotychczasowym pracodawcą, nie tracąc prawa do emerytury, jednakże nawiązanie stosunku pracy uzależnione jest od swobodnej decyzji pracodawcy. Pracodawca może zawsze odmówić ponownego zatrudnienia pracownika, który rozwiązał stosunek pracy, i zatrudnić w jego miejsce inną osobę albo powstrzymać się od zatrudnienia pracownika. Konsekwencją tego przepisu w razie wypowiedzenia stosunku

pracy przez pracownika, który pragnie skorzystać z uprawnień emerytalnych, jest stworzenie pracodawcy dodatkowej okazji dla podejmowania decyzji dotyczących zatrudnienia nowych pracowników. Przepis ten dotyczy wyłącznie osób, które - pomimo osiągniętego wieku emerytalnego - kontynuują swoją dotychczasową działalność zawodową i których podstawowym źródłem utrzymania jest praca zarobkowa. W ich przypadku emerytura stanowi jedynie dodatkowe źródło dochodów i - inaczej niż w przypadku osób, które zakończyły działalność zawodową - nie można mówić o ich ograniczonej zdolności adaptacyjnej. Regulacja ta dotknęła przy tym dwie kategorie osób: z jednej strony, osoby, które w dniu ogłoszenia ustawy nabyły prawo do emerytury, kontynuując pracę u dotychczasowego pracodawcy, z drugiej strony osoby, objęte systemem ubezpieczenia społecznego, które w dniu ogłoszenia ustawy nie nabyły jeszcze prawa do emerytury. W świetle przepisów ustawy, kontynuowanie zatrudnienia u dotychczasowego pracodawcy nie ma wpływu na nabycie prawa do emerytury w wyniku spełnienia określonych w ustawie przesłanek, ale prowadzi jedynie do zawieszenia świadczenia do chwili rozwiązania stosunku pracy. Rozwiązanie stosunku pracy z dotychczasowym pracodawcą umożliwia realizację świadczenia emerytalnego bez potrzeby ponownego występowania o ustalenie tego prawa.

Celem wprowadzonego przepisu było tworzenie nowych miejsc pracy. Wprowadzone rozwiązanie miało zachęcać osoby, które osiągnęły wiek emerytalny, do rozwiązania stosunku pracy, a tym samym do definitywnego zwolnienia miejsca pracy dla osób młodszych. Regulacja ta miała zatem służyć realizacji konstytucyjnych zadań państwa. Zgodnie z art. 65 ust. 5 Konstytucji, władze publiczne mają bowiem obowiązek prowadzić politykę zmierzającą do pełnego, produktywnego zatrudnienia poprzez realizowanie programów zwalczania bezrobocia, w tym organizowanie i wspieranie poradnictwa i szkolenia zawodowego oraz robót publicznych i prac interwencyjnych.

Badając zgodność art. 103 ust. 2a ustawy o emeryturach i rentach z FUS z art. 67 ust. 1 Konstytucji, gwarantującym prawo do zabezpieczenia społecznego, Trybunał Konstytucyjny zwrócił uwagę, że „prawodawca konstytucyjny pozostawia określenie zakresu i form zabezpieczenia społecznego ustawie zwykłej. Regulacja konstytucyjna akcentuje w ten sposób jeszcze wyraźniej szeroką swobodę działania pozostawioną parlamentowi w zakresie urzeczywistniania prawa do zabezpieczenia społecznego. Do ustawodawcy należy wybór rozwiązań, które uważa za optymalne z punktu widzenia potrzeb obywateli oraz wymogów rozwoju gospodarczego kraju. Swoboda wyboru nie jest jednak nieograniczona. Określając zakres prawa do zabezpieczenia społecznego, ustawa nie może naruszyć istoty danego prawa. Ustawodawca nie dysponuje zatem pełną swobodą ani przy ustalaniu kręgu osób uprawnionych do nabycia świadczeń emerytalno-rentowych, ani przy ustalaniu treści i wysokości świadczeń” (wyrok TK z 22.06.1999 r., K 5/99, OTK ZU nr 5/1999, poz. 100, s. 538). Ustawodawca powinien stworzyć możliwość nabycia prawa do emerytury wszystkim osobom, które przez odpowiednio długi okres utrzymują się z pracy wykonywanej w ramach zarówno stosunku pracy, jak i samodzielnie prowadzonej działalności zarobkowej. „Określając sposób ustalania wysokości świadczeń, ustawa musi zagwarantować osobom uprawnionym świadczenia odpowiadające minimum życiowemu, tak aby umożliwić im zaspokojenie podstawowych potrzeb”.

Dla wyznaczenia zakresu swobody regulacyjnej na gruncie art. 67 ust. 1 Konstytucji istotne znaczenie ma pojęcie zabezpieczenia społecznego. Zgodnie z orzecznictwem Trybunału Konstytucyjnego, zabezpieczenie społeczne pojmowane jest jako system urządzeń i świadczeń służących zaspokojeniu usprawiedliwionych potrzeb obywateli, którzy utracili zdolność do pracy lub doznali ograniczenia tej zdolności, albo zostali obciążeni nadmiernie kosztami utrzymania rodziny (zob. orzeczenie z 19.11.1996 r., K 7/95, OTK ZU nr 6/1996, poz. 49, s. 416). Do istoty prawa do zabezpieczenia społecznego należy ochrona obywateli w razie wystąpienia określonych ryzyk ubezpieczeniowych, powodujących całkowitą lub częściową utratę możliwości samodzielnego utrzymania się.

Trybunał rozważał znaczenie konstytucyjnych gwarancji prawa do zabezpieczenia społecznego po osiągnięciu wieku emerytalnego i wskazał, że w literaturze przedmiotu zwraca się uwagę, że „pojęciowo „wiek emerytalny” jako zdarzenie ubezpieczeniowe oznacza (...) objęcie sytuacji, w której następuje zaprzestanie pracy zarobkowej (element ekonomiczny) w związku z osiągnięciem określonego wieku (element biologiczny)” (I. Jędrasik-Jankowska, Prawo do emerytury i rent z ubezpieczenia społecznego, Warszawa 1992, s. 56.) Do istoty prawa do emerytury należy zapewnienie środków utrzymania w razie zaprzestania pracy w związku osiągnięciem określonego wieku. Podstawowym celem konstytucyjnym prawa do zabezpieczenia społecznego po osiągnięciu wieku emerytalnego

jest zagwarantowanie godnego poziomu życia w warunkach obniżonej zdolności do zarobkowania wynikającej z podeszłego wieku. Emerytura jest w założeniu świadczeniem, które zastępuje, a nie uzupełnia wynagrodzenia ze stosunku pracy. Istota konstytucyjnego prawa do zabezpieczenia społecznego po osiągnięciu wieku emerytalnego polega zatem na zagwarantowaniu minimalnego poziomu świadczeń dla osób, które osiągnęły wiek emerytalny i zaprzestały w związku z osiągnięciem tego wieku aktywności zawodowej. Istota ta nie obejmuje natomiast świadczeń emerytalnych dla tych osób, które w związku z indywidualnymi predyspozycjami i możliwościami postanowiły nie przerywać działalności zawodowej i dysponują odpowiednimi źródłami dochodu z tego tytułu. Konstytucja nie nakłada na prawodawcę obowiązku zapewnienia jednostce świadczeń emerytalnych wypłacanych pomimo kontynuowania przez nią aktywności zawodowej. Ustawodawca może jednak zagwarantować prawo do zabezpieczenia społecznego w szerszym zakresie, niż wynika to z konstytucyjnej istoty tego prawa, określonej w art. 67 Konstytucji.

Trybunał Konstytucyjny podniósł, że dla ustalenia istoty prawa do emerytury pomocnicze znaczenie mogą mieć regulacje prawnomiędzynarodowe dotyczące tego prawa. Sprawy dotyczące systemów emerytalnych regulują w szczególności: Konwencja nr 35 (...) Organizacji Pracy dotycząca obowiązkowego ubezpieczenia na starość pracowników najemnych, zatrudnionych w przedsiębiorstwach przemysłowych i handlowych, w wolnych zawodach, jak również chałupników i pracowników gospodarstw domowych (Dz. U. 1949 r., nr 31, poz. 223) oraz Konwencja nr 36 (...) Organizacji Pracy dotycząca obowiązkowego ubezpieczenia na starość pracowników najemnych, zatrudnionych w przedsiębiorstwach rolnych (Dz. U. z 1949 r., nr 31, poz. 225). Obie te umowy stanowią, że świadczenia emerytalne mogą zostać zawieszane całkowicie lub częściowo w czasie, gdy zainteresowany pozostaje w zatrudnieniu podlegającym obowiązkowi ubezpieczenia. Podobne rozwiązania zostały przyjęte w Europejskim kodeksie zabezpieczenia społecznego. Zgodnie z art. 26 ust. 3 tego kodeksu, ustawodawstwo krajowe może przewidzieć zawieszenie wypłaty świadczeń emerytalnych, jeżeli osoba, która miałaby do nich prawo, wykonuje pewne ustalone prace zarobkowe lub może przewidzieć zmniejszenie świadczeń składkowych, jeżeli zarobek świadczeniobiorcy przekracza ustaloną wysokość, oraz przewidzieć zmniejszenie świadczeń nieskładkowych, jeżeli zarobek świadczeniobiorcy lub jego inne dochody, lub jedno i drugie łącznie, przekraczają ustaloną wysokość. Pomimo że ta ostatnia umowa nie została ratyfikowana przez Polskę, jej treść potwierdza ustalone rozumienie istoty prawa do emerytury w prawie międzynarodowym.

Art. 67 ust. 1 Konstytucji stanowi podstawę do rozróżnienia: 1) minimalnego zakresu prawa do zabezpieczenia społecznego, odpowiadającego konstytucyjnej istocie tego prawa, który ustawodawca ma obowiązek zagwarantować, oraz 2) sfery uprawnień zagwarantowanych przez ustawę i wykraczających poza konstytucyjną istotę rozważanego prawa. W pierwszym przypadku ustawodawca posiada znacznie mniejszy stopień swobody przy wprowadzaniu zmian do systemu prawnego, nowe rozwiązania prawne nie mogą bowiem naruszać konstytucyjnej istoty prawa do zabezpieczenia społecznego. W drugim przypadku ustawodawca może - co do zasady - znieść uprawnienia wykraczające poza konstytucyjną istotę prawa do zabezpieczenia społecznego. W każdym przypadku zmiany te powinny jednak być dokonywane przy poszanowaniu pozostałych zasad i norm konstytucyjnych wyznaczających granice swobody prawodawcy wprowadzania zmian do systemu prawnego, a w szczególności zasady ochrony zaufania jednostki do państwa, zasady ochrony praw nabytych oraz wymogu zachowania odpowiedniej *vacatio legis*. Trybunał Konstytucyjny podzielił pogląd prezentowany w doktrynie, że do stanowienia ustaw określających zakres prawa do zabezpieczenia społecznego nie ma zastosowania art. 31 ust. 3 Konstytucji. Ten ostatni przepis dotyczy praw, które Konstytucja poddaje pod ochronę w szerokim zakresie, dopuszczając jednocześnie ich ograniczenia w stosunku do konstytucyjnego zakresu ochrony. W przypadku prawa do zabezpieczenia społecznego konstytucyjny zakres ochrony odpowiada istocie tego prawa, która nie może zostać ograniczona.

Trybunał Konstytucyjny wskazał, że kilkakrotnie wypowiedział się w kwestii dopuszczalności zawieszania lub ograniczania świadczeń emerytalnych (zob. orzeczenia z: 03.11.1992 r., K 12/92, OTK w 1992 r., cz. II, poz. 24; 11.02.1992 r., K 14/91, OTK w 1992 r. cz. I, poz. 7; wyroki z: 27.11.1997 r., U 11/97, OTK ZU nr 5-6/1997, poz. 67; 20.12.1999 r., K 4/99, OTK ZU nr 7/1999, poz. 165; 05.11.2002 r., P 7/01, OTK ZU nr 6/A/2002, poz. 80). W świetle dotychczasowego orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego, ograniczenie prawa do uzyskania świadczeń emerytalno-rentowych w sytuacji uzyskiwania innych dochodów, w tym wynagrodzenia z tytułu pracy, jest co do

zasady dopuszczalne. Zawieszenie lub ograniczenie tych świadczeń nie powinno jednak przekraczać określonej miary i podlega ocenie z punktu widzenia zasady proporcjonalności i niearbitralności. W tak wyznaczonych granicach ustawodawca ma swobodę określenia konkretnych przesłanek zawieszania lub ograniczania świadczeń emerytalno-rentowych przez osoby uzyskujące dodatkowy dochód lub wynagrodzenie.

Realizacja prawa do zabezpieczenia społecznego wymaga sprecyzowania w ustawie przesłanek nabycia i przesłanek korzystania z prawa do emerytury. Rozważany przepis konstytucyjny nie wyklucza uzależnienia pobierania świadczeń emerytalnych od przerwania lub ograniczenia dotychczasowej działalności zawodowej. Trybunał Konstytucyjny nie podzielił poglądu, że do istoty prawa do zabezpieczenia społecznego należy prawo emerytów, którzy osiągnęli powszechny wiek emerytalny, do pobierania świadczeń emerytalnych bez przerwania dotychczasowej działalności zawodowej. Umożliwienie pobierania świadczeń emerytalnych bez przerwania działalności zawodowej u dotychczasowego pracodawcy wykracza poza konstytucyjny zakres prawa do zabezpieczenia społecznego po osiągnięciu wieku emerytalnego. Przepis art. 103 ust. 2a ustawy o emeryturach i rentach z FUS nie narusza zatem istoty konstytucyjnego prawa do zabezpieczenia społecznego i nie pozbawia wymaganego przez konstytucję minimum życiowego osób, które osiągnęły wiek emerytalny. Trybunał podkreślił, że przesłanka zawieszenia prawa do emerytury określona w powyższym przepisie jest w pełni zależna od swobodnego wyboru dokonanego przez zainteresowanego. Ubezpieczony może zawsze doprowadzić do rozwiązania stosunku pracy z dotychczasowym pracodawcą, co umożliwia uzyskanie świadczeń emerytalnych. Osoby, które na gruncie przepisów ustawy nabyły prawo do emerytury, zachowują to prawo, jednakże realizacja uzależniona jest od rozwiązania stosunku pracy z dotychczasowym pracodawcą. W ocenie Trybunału Konstytucyjnego, całkowite zawieszenie świadczeń w razie nierozwiązania stosunku pracy z dotychczasowym pracodawcą nie ma charakteru arbitralnego i nie narusza zasady proporcjonalności, ponieważ odpowiada istocie konstytucyjnego prawa do zabezpieczenia społecznego i ma na celu realizację zadań państwa w zakresie zapewnienia pełnego, produktywnego zatrudnienia.

Zgodnie z ustalonym orzecznictwem Trybunału Konstytucyjnego dotyczącym zasady ochrony zaufania jednostki do państwa i stanowionego przez nie prawa, istota tej zasady sprowadza się do nakazu takiego stanowienia i stosowania prawa, by obywatel mógł układać swoje sprawy w zaufaniu, że nie naraża się na skutki prawne, których nie mógł przewidzieć w momencie podejmowania decyzji (zob. np. orzeczenie TK z 24.05.1994 r., K 1/94, OTK w 1994 r., cz. I, poz. 10, s. 78; wyrok z 02.06.1999 r., K 34/98, OTK ZU nr 5/1999, poz. 94, s. 482). Z ogólnej zasady ochrony zaufania jednostki do państwa i stanowionego przez nie prawa wynika szereg zasad szczegółowych, do których należy m.in. zasada niedziałania prawa wstecz, obowiązek wprowadzania zmian do systemu prawnego z zachowaniem odpowiedniej *vacatio legis* oraz zasada ochrony praw nabytych. Ta ostatnia zasada ochrony praw nabytych zakazuje arbitralnego znoszenia lub ograniczania praw podmiotowych przysługujących jednostce lub innym podmiotom prywatnym występującym w obrocie prawnym. Zasada ochrony praw nabytych zapewnia ochronę praw podmiotowych - zarówno publicznych, jak i prywatnych, a także maksymalnie ukształtowanych ekspektatyw tych praw, a więc sytuacji prawnych, w których zostały spełnione wszystkie zasadnicze przesłanki ustawowe nabycia określonych praw podmiotowych określone przez prawo. Ochrona praw nabytych nie oznacza przy tym nienaruszalności tych praw i nie wyklucza stanowienia regulacji mniej korzystnych. Trybunał Konstytucyjny wielokrotnie podkreślał, że odstępianie od zasady ochrony praw nabytych jest dopuszczalne, jeżeli przemawiają za tym inne zasady, normy lub wartości konstytucyjne. Zasada ochrony praw nabytych chroni wyłącznie oczekiwania usprawiedliwione i racjonalne. Istnieją dziedziny życia i sytuacje, w których uprawniony musi liczyć się z tym, że zmiana warunków społecznych lub gospodarczych może wymagać zmian regulacji prawnych, w tym również zmian, które znoszą lub ograniczają dotychczas zagwarantowane prawa podmiotowe.

Odnosząc powyższe rozważania Trybunału Konstytucyjnego do niniejszej sprawy, należało stwierdzić, że w dniu nabycia przez ubezpieczoną prawa do emerytury, tj. w dniu 01.03.2007 r. obowiązywało ograniczenie wynikające z treści art. 103 ust. 2a ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Ubezpieczona miała świadomość, że składając wniosek o emeryturę świadczenie z tego tytułu nie będzie jej wypłacane, gdyż nie rozwiązany został stosunek pracy i ubezpieczona kontynuowała zatrudnienie z dotychczasowym pracodawcą. Ubezpieczona dokonała zatem stosownego wyboru i należy przyjąć, że akceptowała ten wybór.

Przepis art. 103 ust. 2a ustawy o emeryturach i rentach z FUS został uchylony z dniem 08.01.2009 r. przez art. 37 pkt 5 lit. b ustawy z dnia 21.11.2008 r. o emeryturach kapitałowych (Dz. U. nr 228, poz. 1507). Powyższa zmiana oznaczała, że od dnia 08.01.2009 r. możliwe było pobieranie świadczenia emerytalnego wraz z wynagrodzeniem ze stosunku pracy.

W niniejszej sprawie jest bezsporne, że ubezpieczona nie rozwiązała stosunku pracy z pracodawcą, u którego była zatrudniona w dniu nabycia prawa do emerytury.

Z dniem 01.01.2011 r. do ustawy o emeryturach i rentach z FUS został dodany – przez art. 6 pkt 2 ustawy z dnia 16.12.2010 r. o zmianie ustawy o finansach publicznych oraz niektórych innych ustaw (dalej: „ustawa nowelizująca”) - art. 103a, który stanowi, że prawo do emerytury ulega zawieszeniu bez względu na wysokość przychodu uzyskiwanego przez emeryta z tytułu zatrudnienia kontynuowanego bez uprzedniego rozwiązania stosunku pracy z pracodawcą, na rzecz którego wykonywał je bezpośrednio przed dniem nabycia prawa do emerytury, ustalonym w decyzji organu rentowego.

Ponadto ustawa nowelizująca w art. 28 stanowiła m.in., że do emerytur przyznanych przed dniem wejścia w życie tej ustawy – czyli przed dniem 01.01.2011 r. - przepisy ustawy o emeryturach i rentach z FUS, w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą, stosuje się, poczynając od dnia 01.10.2011 r.

Biorąc powyższe pod uwagę należało uznać, że ubezpieczona prawo do emerytury nabyła przed dniem 08.01.2009 r. W okresie między 08.01.2009 r. a 30.09.2011 r. uzyskała możliwość pobierania zarówno emerytury, jak i wynagrodzenia z tytułu nierozwiązanego stosunku pracy.

Od dnia 01.10.2011 r. zaczął obowiązywać przepis art. 103a ustawy o emeryturach i rentach, który – podobnie jak w stanie prawnym obowiązującym w dniu nabycia przez ubezpieczoną prawo do emerytury – wyklucza możliwość pobierania emerytury oraz wynagrodzenia ze stosunku pracy.

Trybunał Konstytucyjny wyrokiem z dnia 13.11.2012 r., K 2/12 stwierdził, że art. 28 ustawy z dnia 16.12.2010 r. o zmianie ustawy o finansach publicznych oraz niektórych innych ustaw w związku z art. 103a ustawy o emeryturach i rentach z FUS, dodanym przez art. 6 pkt 2 ustawy z 16.12.2010 r., w zakresie, w jakim znajduje zastosowanie do osób, które nabyły prawo do emerytury przed 01.01.2011 r., bez konieczności rozwiązania stosunku pracy, jest niezgodny z zasadą ochrony zaufania obywatela do państwa i stanowionego przez nie prawa wynikającą z art. 2 Konstytucji RP.

Zgodnie z tym wyrokiem, przepis art. 28 ustawy nowelizującej utracił moc z dniem 22.11.2012 r., tj. z dniem jego publikacji w Dzienniku Ustaw RP, na podstawie art. 190 ust. 3 Konstytucji RP (Dz. U. 2012, poz. 1285).

Wyrok Trybunału Konstytucyjnego dotyczył jednak sytuacji odmiennej niż ta, w jakiej znalazła się ubezpieczona. Orzeczenie powyższe odnosi się bowiem jedynie do tych ubezpieczonych, którzy nabyli prawo do emerytury w okresie od 08.01.2009 r. do 30.09.2011 r., czyli w czasie, gdy przepisy ustawy o emeryturach i rentach z FUS umożliwiały nabycie prawa do emerytury oraz kontynuowania dotychczasowego zatrudnienia (bez konieczności rozwiązania stosunku pracy). Tylko ci ubezpieczeni nie musieli dokonywać wyboru między kontynuowaniem zatrudnienia a przejściem na emeryturę. Zmiana tych zasad przez art. 28 ustawy z dnia 16.12.2010 r. o zmianie ustawy o finansach publicznych oraz niektórych innych ustaw – tj. przez art. 28 - oznaczała w istocie wprowadzenie nowej treści „ryzyka emerytalnego”. Tymczasem zasada zaufania do państwa i prawa, oparta na pewności prawa, powinna być szczególnie zachowywana w przypadku, gdy dotyczy ona decyzji o poważnym znaczeniu życiowym. Im dłuższa jest perspektywa czasowa działań podejmowanych przez jednostkę, tym silniejsza powinna być ochrona zaufania do państwa i stanowionego prawa. Przepis art. 28 ww. ustawy zasadę tę naruszył. Wskazany przepis spowodował, że osoby, które przeszły na emeryturę w okresie, kiedy nie było obowiązku rozwiązania stosunku pracy w celu uzyskania emerytury (czyli od stycznia 2009 r. do końca 2010 r.), musiały mimo to zrezygnować z pracy do końca września 2011 r. Gdyby w momencie przejścia na emeryturę osoby te wiedziały, że muszą przerwać zatrudnienie, to wówczas być może w ogóle nie składałyby wniosków emerytalnych i kontynuowałyby zatrudnienie. Podstawy stosunku

ubezpieczeniowego - także w zakresie ubezpieczeń społecznych - powinny się opierać na przeświadczeniu, że po upływie określonego czasu ubezpieczony otrzyma określone świadczenie.

Jak wskazano wyżej, orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego nie odnosi się zatem do sytuacji ubezpieczonej, wobec której w dniu nabycia prawa do emerytury, jak i od dnia 01.10.2011 r. obowiązywały analogiczne zasady. Przepisy wykluczały możliwość łącznego pobierania emerytury i wynagrodzenia z tytułu kontynuowanego stosunku pracy. W przypadku ubezpieczonej art. 28 ustawy z dnia 16.12.2010 r. o zmianie ustawy o finansach publicznych oraz niektórych innych ustaw nie miał w ogóle zastosowania. Należy też podkreślić, że Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 13.11.2012 r., K 2/12, nie stwierdził niekonstytucyjności przepisu art. 103a ustawy o emeryturach i rentach z FUS.

Nie zasługują także na uwzględnienie zarzuty wnioskodawczyni podniesione w apelacji. Art. 103a ustawy o emeryturach i rentach z FUS rzeczywiście kreuje możliwość jednoczesnego pobierania emerytury oraz wynagrodzenia za pracę, pod warunkiem, że bezpośrednio przed dniem nabycia prawa do emerytury stosunek pracy został rozwiązany. Nie ma przeszkód do ponownego nawiązania stosunku pracy już po nabyciu uprawnień do emerytury. Zważyć jednakże należy, iż istotą emerytury jako instytucji zabezpieczenia społecznego jest zapewnienie ubezpieczonemu środków niezbędnych do życia w sytuacji, gdy po osiągnięciu wieku emerytalnego oraz spełnieniu innych ustawowych przesłanek nie otrzymuje już wynagrodzenia za pracę bądź inną działalność zarobkową. Zatem gdy ubezpieczony po osiągnięciu wieku emerytalnego nadal pracuje i pobiera z tego tytułu dochody, zabezpieczenie społeczne nie jest dla niego czymś niezbędnym, bowiem nie pozostaje bez żadnych środków do życia. Możliwość otrzymywania (wypłaty) emerytury przy jednoczesnym pobieraniu wynagrodzenia z tytułu pracy na podstawie obowiązujących przepisów jest więc zawsze swoistego rodzaju przywilejem, a nie ograniczeniem.

Wskazane w apelacji omyłki Sądu I instancji, co do daty początkowej zatrudnienia skarżącej i miejsca położenia jej zakładu pracy nie mogą mieć wpływu na ocenę zasadności zaskarżonego wyroku, bowiem takiej oceny należy dokonywać w odniesieniu do przesłanek wynikających z art. 103 a ustawy emerytalnej.

Mając na uwadze powyższe względy, Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385 k.p.c. oddalił apelację wnioskodawczyni.